

УДК 316.628.752.4:111.11

Сватко Ю. І.

РІВНІ КОНФЛІКТУ ТА РІВНІ ОБМАНУ, АБО СПРАВА ПРО «ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАСКАРАД» (СТУДІЇ З ПРАКТИЧНОГО МАЙДАНОЗНАВСТВА)

У статті з урахуванням авторської концепції конфлікту виокремлено специфічну, конфліктну, форму буття, уточнено рівні і способи її реалізації, визначено релевантні індикатори оцінки, досліджено їхній інформаційно-пропагандистський потенціал, здійснено порівневий опис «мови конфлікту» і супутніх маніпулятивних практик.

Ключові слова: конфлікт, суперечність, розуміння; конфліктна форма буття, буття фізичне, органічне, сенсуальне, ноетичне (перцептивне, імагінативне, когитативне); рівні конфліктності, конфлікти зіткнень, подразнень, відчуттів, вражень / почуттів (віри), уявлень (настроїв), свідомостей / усвідомлень, особистостей / чеснот, виток конфліктності; індикатори, оцінка конфлікту; мова конфлікту, маніпулятивні практики, інформаційно-пропагандистський, етос, аргумент, конфліктогени.

ПРЕАМБУЛА

Важко задуми Божі збагнути, старий.
Що зісподу це небо без меж, що згори.
Сядь у загишку кутнім й малим вдовольняйся:
Дрібку вглядіться сцена – живи без жури!
Омар Хайям. Рубаї № 256 [18, с. 176]¹

Минулого року мені вже випадала нагода попередньо виокремити і делімітувати **КОНФЛІКТНЕ БУТТЯ** – цілком оригінальну, не звідну на будь-яку іншу буттєву форму, де покладаються (= продукуються, зроджуються *etc.*) різноманітні конфлікти як вельми специфічні «речі» світу [30]. При цьому я виходив із запропонованого свого часу розуміння **КОНФЛІКТУ** як 1) контактної 2) діяльності щодо 3) розв'язання 4) проблеми 5) легітимації² тієї чи іншої 6) версії 7) поточного стану справ (*Status quo ad praesens*) в аспекті 8) «для-іншого» через 9) подолання 10) розбіжностей³:

¹ Усі віршовані переклади належать автору статті.

² **ЛЕГІТИМАЦІЯ** надалі розумітиметься як визнання / виправдання того чи іншого стану соціальної реальності чи його інтерпретації з огляду на чинні або наріжні звичаї / нормативні практики.

³ З огляду на гармонійну «межу необхідного» *resp.* міру осягання в аспекті розумних засад життя [30, с. 8].

а) з приводу оцінки його обернених до минулого причин;

б) у зв'язку зі звіттом про його наявні умови існування;

в) з огляду на прогноз щодо його майбутніх наслідків [32, с. 77].

Зважаючи на це, важливо було також наголосити на певному онтоепістемологічному *resp.* буттєво-знаттєвому «обмеженні» в генезі й розвитку конфлікту: згадане «подолання розбіжностей» на рівні «оцінки» (= минуле), «звіту» (= теперішнє) і «прогнозу» (= майбутнє)⁴ здійснюється у спосіб, обумовлений «пропискою» того ж таки «поточного стану справ» на відповідному ієрархічному шаблі розумно облаштованого світу⁵. Очевидно, що цей останній за таких

⁴ Зазначені операції є предметом спеціальних турбот трьох різновидів інтелектуалів, а саме **ЕКСПЕРТІВ**, які відповідають за минуле, **АНАЛІТИКІВ**, які відповідають за сьогодення, і **КОНСУЛЬТАНТІВ**, які відповідають за майбуття [34, с. 59].

⁵ Див. про це докладніше трохи далі. Пор. у зв'язку з цим також [17, с. 657–678; 28, с. 81–82; 30, с. 6–8]. Очевидно, що на шаблі «світу людей» ситуація ускладнюється: тут конфліктні дії на нижніх шаблях буття можуть бути переміщені їхніми безпосередніми учасниками та / або посередниками чи спостерігачами на вищі, де вони й отримують свої останні пояснення. Звісно, можливий і зворотний «хід», що автоматично призводить до очевидної **БАНАЛІЗАЦІЇ** конфлікту.

обставин забезпечує певний **РІВЕНЬ** і **СПОСІБ** реалізації, ширше – **ФОРМУ КОНФЛІКТНОСТІ** [30, с. 8], а врахування всіх попередніх міркувань дає змогу в підсумку розбудувати **ТИПОЛОГІЮ КОНФЛІКТІВ** на власне онтоепістемологічних засадах, що і є нині одним з основних завдань автора статті.

На мій погляд, така типологія має не лише суто теоретичне, узагальнено-пояснювальне значення, але й дозволяє вирішувати комплекс прикладних проблем у галузі класифікації, польових досліджень, експертизи і практичного розв'язання конфліктів із урахуванням низки важливих суміжних параметрів. Одним зі згаданих параметрів, безумовно, є інформаційно-пропагандистський вимір конфлікту, який активно використовується в сучасних маніпулятивних практиках і – ширше – інформаційних війнах «по обидва боки барикад»⁶. Зазначений вимір, серед іншого, прямо пов'язаний із конкретними **ІНДИКАТОРАМИ ОЦІНКИ КОНФЛІКТУ**, які, своєю чергою, найперше визначаються саме рівнем і способом конфліктності на різних щаблях розумного буття.

Звідси – подальший напрям викладу, що передбачає принаймні чотири нелінійно пов'язані між собою дослідницькі «кроки»:

- 1) уточнення рівнів і способів реалізації конфліктної форми буття;
- 2) визначення релевантних для них (деяких із них) індикаторів оцінки;
- 3) прояснення їхнього інформаційно-пропагандистського потенціалу;
- 4) порівневий опис «мови конфлікту»⁷.

При цьому предметом окремої зацікавленості автора буде саме маніпулятивний вимір зазначених порівневих індикаторів, що не лише забезпечує саму можливість їхнього використання в інформаційному просторі зі знаком «+» або «-», але й перетворює такий простір на майданчик для «інформаційного маскараду», де його величність факт часто-густо поступається місцем своєрідним «перерядженим» – асоціативним зв'язкам із приводу факту (про що – далі). У цьому сенсі пропонуване дослідження може розглядатися як крок до визначення деяких ключових параметрів процедури інформаційної експертизи конфліктів, або – з урахуванням українських реалій – практичного майданознавства.

Почнемо з уточнення рівнів і способів реалізації конфліктної форми буття.

І. КОНФЛІКТНА ФОРМА БУТТЯ: РІВНІ І СПОСОБИ КОНФЛІКТНОСТІ

Все, що бачимо ми, – лиш позірність одна,
Адже світу поверхня далека від дна.
Уважай несуттєвим нетаєне в світі,
А потаєна сутність речей – де вона?
Омар Хайям. Рубаї № 25 [18, с. 137]

Як уже доводилося зазначати раніше [30, с. 6], конфліктна буттєва форма неначе *перекриває* ту «серединну» сферу, те знамените платонівське «між», $\mu\epsilon\tau\alpha\zeta\upsilon$, де чиста ідеальність і чиста матеріальність синтезуються в категорії **ДІЙНОСТІ**, що, зі свого боку, надалі увиразнюється для інших *resp.* усвідомлюється в категорії **РОЗУМІННЯ**. Так ось, цікаво, що поза сфери чистого знання і сліпучих категоріальних синтезів, а саме в реальному житті з усіма його власне позасмисловими вимірами конкретний акт розуміння нараз виявляється принципово проблемним, отже – *конфліктним*.

Чим обумовлено цю конфліктність та її можливий рівень?

Вони залежать від того, наскільки *інтенсивно* наявні в згаданому синтезі матеріальні, власне позасмислові моменти виявляють *resp.* проблематизують і тим самим роблять принципово суперечливим визначальний для них ідеальний момент і взагалі – смисл. Той самий смисл, який всі вони лише так чи інакше – саме проблемно⁸ – втілюють, увиразнюють, буквально несуть на собі.

Втілюють, але з якого дива? І що їм це втілення?

Відповідь очевидна⁹: ця різноманітна позасмислова «тілесність»¹⁰ втілює смисл тією мірою, в якій вона не просто є, але і щось фактично *значить*. Інакше кажучи, є саме *чимось*, власне – *чимось* певним¹¹, уцілілим у безупинному плінні буттєвого становлення перед лицем власного розпилу, перед «чорною діркою» меональної сліпоті і знетями, фактичного знищення. Уцілілим, оскільки «будь-яка річ шукає не чого іншого, а себе саму», фактично існуючи «не тому, що вона стала множинною чи великою, а тому що *залишається при собі* [належить собі], а бути при самому собі означає бути суголосним із самим собою» [23, с. 424–425 (1, 4)]. Отже – наостанок: уцілілим попри всю свою суперечність,

⁸ Через очевидну дистанцію між чистим смислом, смислом як таким – і смислом увиразненням, с'як чи так (отже – принципово по-різному, але завжди частково) втіленим.

⁹ Якщо тільки ми не хочемо втратити всі ці різноманітні життєві втілення, проблеми і суперечності, та й узагалі – саму відмінність як таку.

¹⁰ Фізична, хімічна, органічна, чуттєва, особистісна, історична, соціальна, стильова *etc.*

¹¹ А можливо, й узагалі *к и м о с ь*, власне – собою.

⁶ Пор. мікрополітичну техніку «інформаційного контролю» у [36, с. 22–23].

⁷ Цілком попередньо – принаймні в аспекті лексики і лексичної семантики конфлікту.

але й завдяки їй як необхідному моментові будь-якого фактичного, отже – множинного, принципово варіативного втілення смислу.

Тут варто, проте, відразу нагадати про специфічну природу щойно зауваженої суперечливості саме в аспекті актуальної для нас проблематики конфлікту.

Річ у тому, що сама по собі категорія «**СУПЕРЕЧНІСТЬ**», звісно, не тотожна категорії «**КОНФЛІКТ**» [30, с. 4–5]. Чиста суперечність, суперечність як така на категоріальному *resp.* власне смислового рівні є певним синтезом буття з не-буттям, але – засобами самого буття. Це, так би мовити, не просто *білина як така*, а своєрідне двопланове *біле*, яке у своєму покладанні та ствердженні, отже – виокремленні, дозволяє водночас визначити те, що *поза* його кордонами, тобто *не-біле* [30, с. 5]. Саме так отримується вже не чисте буття саме по собі, а справжній синтез буття й не-буття, але – через покладання буття, тобто його ж власними (суто покладальними!) засобами. Тут ми й зустрічаємося із **СУПЕРЕЧНІСТЮ** – і це є певний смисловий кордон між буттям і не-буттям, проте виставлений саме з боку буття¹², на тлі якого вочевидь виявляється: їхнє співвідношення є *запереченням* [16, с. 507–508].

У цьому сенсі сам по собі конфлікт, як мені вже доводилося зазначати, зовсім не є суперечністю як такою. Те, що я своїм існуванням означую (= забезпечую) існування всіх можливих «не-я», логічно *resp.* з необхідністю не передбачає конфлікту між цими учасниками світового цілого. Та й узагалі у сфері чистого смислу має місце не конфлікт, а взаємопородження категорій, тобто їхнє взаємне смислове оформлення, пояснення й узагалі – логічне постулювання, проте здійснене поза їхнім власне меональним (= зовнішньо-фактичним) втіленням.

Зовсім інша ситуація чагує на нас у змішаній, ідеально-меональній, отже – «серединній» для ідеї й матерії як таких сфері розуміння.

Відмінна від сфери чистого смислу саме тим, що тут на нас чагує смисл «*для когось*», смисл в аспекті його увиразнення *resp.* усвідомлення, сфера розуміння, таким чином, пропонує нам зустріч не з абстрактним, отже – ніяк не втіленим знанням, а зі знанням *спрямованим* і тим самим неначе дистанційованим від знання як такого, сказати б, *на відстань його власного носія*. Інакше кажучи, тут ми маємо справу саме зі знанням *усвідомлюваним* – кимось і якимось, або, мовою старих філософів-платоніків, з покладанням знання в «інше».

¹² У нашому прикладі – між білим і не-білим, але саме з боку білого.

Власне, йдеться про «*чиєсь*» знання, де певний «хтось» завдяки такому перекональному знаходиться самого себе, продираючись до власної справжності крізь різноманітні (і вже не суто знаттєві!) тенета. То є тенета його оманливого **ДОСВІДУ РОЗУМІННЯ** знання й узагалі – ідеальних засад життя (пор. досвід *тіла*). Але то є також і тенета *чужого* досвіду розуміння, отже – чужих моделей інтерпретації знання.

Ось ця суперечність між різноманітними, обтяженими речовиною життя моделями розуміння знання з огляду на саме це чисте знання й називається *конфліктом*. Тож **КОНФЛІКТ Є СТАНОВЛЕННЯМ СУПЕРЕЧНОГО РОЗУМІННЯ САМЕ В АСПЕКТІ СУПЕРЕЧНОСТІ**.

Найперше в цьому визначенні впадає в око класичний синтез **ЗНАННЯ** і **БУТТЯ**. Проте очевидно, що тут йдеться не про «чисте» знання як таке, а про знання в його взаємодії з буттям як з «іншим» собі, тобто про знання, визначене через це «інше» і таким чином саме *співвіднесене*, або синтезоване, з буттям. Останнє ж передусім обертається для знання його власним буттям, чи то буттям *пізнаваним*. Цей синтез знання (і взагалі смислу) із самим собою як з іншим собі й називається пізнанням, або – в широкому сенсі – **РОЗУМОМ**¹³.

З другого боку, так само очевидно, що й буття тут не може лишатися «чистим» буттям як таким, узятим у своїх – цілком сліпих – (само)покладаннях на кшталт знаменитих «світових пожеж» *Геракліта*.

Відтепер це є буття, співвіднесене зі знанням, просякнуте – як буття «чогось» певного – світлом знання, отже, розглянуте в аспекті самопокладання *resp.* самовизначення знання, ширше – розуму взагалі. Власне, це сам буттєво стверджений розум, тобто навіть не «щось», а «хтось», кому чи не найбільший систематик античності, *Прокл*, присвятив окрему діалектичну тріаду у своїх «Першозасадах теології» [26, с. 497 (103)]. Він береться тут у повноті власного самопокладання – як справжній початок будь-якої осмисленості й самовизначеності взагалі, або передумова народження світу із самозабуття до саморозуміння. Тож недарма інший знаний розумник античного світу, *Плотін*, визначає це самопокладання розуму як **ЖИТТЯ** [22, с. 531–532 (V 8, 3–6)].

Таким чином, у конфлікті як становленні суперечного розуміння в аспекті суперечності ми бачимо даний у своєму ієрархічному становленні

¹³ Пор.: «*Пізнання є 1) покладання 2) смислом (ейдосом) 3) себе самого 4) для себе самого 5) як визначеного через інобуття*» [12, с. 31].

синтез **РОЗУМУ**, або самоусвідомленого знання, смислу, і **ЖИТТЯ** – від позасвідомого «нуля» до надсвідомо-містичного розчинення в «океані безкінечної істини» (*Бернар з Клерво*), тобто шлях нагору, де найважливішими сходинками є:

а) повна *знетяма* – як рівень фізичних речей світу, або неживої природи;

б) різні рівні *усвідомлення* – як ієрархія ззовні-розумного життя у живій природі (від найпростіших форм до рослинних і тваринних організмів);

в) різні рівні *самоусвідомлення* – як ієрархія власне розумного (= ноетичного) життя у живій природі;

г) *стверджуване* у своєму цілковитому самоусвідомленні *resp.* особистісне життя – як життя *історичне*, життя в **ІСТОРИЇ**¹⁴;

г) *надрозумний виток* будь-якої розумної життєвості взагалі, або містичний **ЕКСТАЗ**.

У цьому сенсі, з точки зору «чистої» філософії як обійстя мудрого життя розуму (= *діалектики*), будь-який конфлікт є принципово *символічним*. У ньому завжди – негативним відблиском! – миготить те чисте знання, яке забезпечує не лише принципову можливість оцінки конфлікту як життєво-меонально *втільеної* суперечності між знанням як таким і певним рівнем розумності, але й імовірність знаттєвого повернення речі через цей конфлікт до себе, справжньої.

Як уже йшлося, рівні суперечливого розуміння, або рівні конфлікту (точніше, рівні й форми конфліктного буття), залежно від видів меону можуть бути різними. У максимально стислому викладі та з огляду на наявні в природі різноманітні типи розумної дійсності їх можна попередньо звести хоча б до таких:

❖ **РІВЕНЬ 1** – *фізичне буття*¹⁵: **КОНФЛІКТ-ЗІТКНЕННЯ**¹⁶ у світі невизначено-випадкових, внутрішньо дискретних, або позапокладених у своїх частках, тож лише ззовні об'єднаних речей-механізмів [17, с. 657 (7с); 28, с. 81], результатом чого є механічне *додавання* або *віднімання* речовини, тобто саме різноманітні **МЕХАНІЧНІ ДЕФОРМАЦІЇ**, внаслідок ззовні суперечної¹⁷ взаємодії фізичних тіл на тлі:

а) сліпої гри натуралістичних сил: конфлікт-зіткнення в рамках фізичних дій і впливів;

б) хаотичної стохастики природних катаклізмів: конфлікт-зіткнення в рамках фізичних руйнувань;

в) спонтанних актів майстра-творця: конфлікт-зіткнення в рамках фізики творення *resp.* механіки;

❖ **РІВЕНЬ 2** – *органічне буття*¹⁸: **КОНФЛІКТ-ПОДРАЗНЕННЯ**¹⁹ у світі органічних речей, або організмів, – від найпростіших до вищих рослин і тварин, проте передусім саме *рослин*, результатом чого (на тлі рівня 1) є їхнє множення-ділення, у ході якого організми живляться, ростуть, розмножуються і взагалі реагують на довкілля, тобто знають тільки це зовнішнє їм «інше», проте не себе в «іншому» [17, с. 663 (9б); 28, с. 81], у суперечних реакціях і процесах²⁰:

а) **МЕТАБОЛІЗМУ** (= ана- і катаболізм²¹):

конфлікт подразнень як органічна реактивність на рівні обміну речовин у вигляді:

– синтезування;

– окислення;

– розщеплення²²;

– бродіння (ферментації);

– клітинного (аеробного) дихання *etc.*;

б) **МУТАГЕНЕЗУ** (= виникнення мутацій): конфлікт подразнень як стійкі органічні зміни на рівні спадкової мінливості:

– генні;

– хромосомні;

– геномні;

– цитоплазматичні;

– соматичні;

❖ **РІВЕНЬ 3** – *сенсуальне буття*²³: **КОНФЛІКТ-ВІДЧУТТЯ**²⁴ у світі рослинно-тваринних організмів, проте передусім саме

¹⁸ Власне – іносвідоме буття, самозабуття на стадії буття-в-іншому, віднаходження буття в інобутті, що стверджує «не себе, а лише *інше* собі» [17, с. 679 (5)]. Пор. феноменологію живлення як такої «інтелігентної залежності від інобуття» [17, с. 680 (5)], де рослина фактом обміну речовин підтверджує наявність довкілля і себе самої, але – тільки як факту цього ж таки довкілля.

¹⁹ І, відповідно, **КОНФЛІКТ ПОДРАЗНЕНЬ**.

²⁰ Очевидно, що наведені реакції / процеси зазнають відчутної **СИМВОЛІЗАЦІЇ** на вищому рівні конфліктного буття, а саме у світі людей.

²¹ Реакції та процеси створення і руйнування органічних речовин унаслідок розбудови структурних елементів клітини і тканин, а також видобування, витрат і вивільнення енергії.

²² У тому числі *гідроліз* (= розщеплення під дією води), а також *автоліз* (= самоперетравлення під дією власних ферментів).

²³ Власне – іносвідоме буття, самозабуття на стадії буття-в-іншому, знайдення буття в інобутті, що стверджує себе, але «як *інше* собі, тобто поза себе» [17, с. 679 (5)]. Пор. феноменологію болю: «тварина відчуває біль, проте вона не знає, що це біль, і що вона його відчуває» [17, с. 663 (9б)].

²⁴ І, відповідно, **КОНФЛІКТ ВІДЧУТТІВ**.

¹⁴ Пор. визначення історії як «даного у становленні розуміння буття» [15, с. 685]. Тобто конфлікти розумного світу завжди прописані в історії: розуміння, а тим більше суперечне особистісне розуміння, «за природою своєю є історичним й іншим не може й бути» [15, с. 685]. Отже, для *особистісного рівня* життя визначення конфлікту має виглядати так: **КОНФЛІКТ – ЦЕ ІСТОРІЯ, ДАНА В АСПЕКТІ ЇЇ СУПЕРЕЧНОГО resp. ФРАГМЕНТОВАНОГО ЖИТТЯ РОЗУМІННЯ**.

¹⁵ Власне – позасвідоме буття, самозабуття на стадії буття-поза-себе, інобуття щодо себе.

¹⁶ І, відповідно, **КОНФЛІКТ ЗІТКНЕНЬ**.

¹⁷ Проте підвладної відповідним закономірностям у неживій природі.

тварин, результатом чого (на тлі рівнів 1-2) є їхні неперервні **МОДИФІКАЦІЇ** (= пристосування до зовнішнього середовища) в аспекті сліпо-знаттєвого, нерозрізненного віднаходження себе в «іншому» на тлі самого цього зовнішнього їм плинного «іншого» [17, с. 663 (9b); 28, с. 81–82] у фактично необхідній для організму²⁵ і / або залежній від довкілля еволюційній грі сліпих **ІНСТИНКТИВ** чи, відповідно, життєвих **РЕФЛЕКСІВ** з огляду на суперечні біоценотичні ролі:

- а) *симбіонта*: конфлікт відчуттів із приводу співжиття в консорціумах організмів;
- б) *коменсала* і *квартиранта*²⁶: конфлікт відчуттів із приводу партнерства щодо регуляції стосунків із довкіллям;
- в) *копро-* і *некробіонта*: конфлікт відчуттів із приводу партнерства в рамках існування на екскретах, а також на трупах тварин, що розкладаються, і на повалених стовбурах дерев;
- г) *паразита* / *господаря*: конфлікт відчуттів із приводу паразитизму як антагоністичних стосунків щодо живлення та середовища існування;
- г) *хижака* / *жертви*: конфлікт відчуттів із приводу полювання задля поїдання одних організмів іншими;
- д) *тілоїда* (= саркофагія²⁷): конфлікт відчуттів із приводу живлення споживача живим тілом / неживими частинами тіла виробника;
- е) *трупіда* (= дендронекро-²⁸, некро-²⁹ і некросапрофагія³⁰) *etc.*: конфлікт відчуттів із приводу живлення споживача мертвечиною / падлом виробника;

²⁵ Тобто не вільній, а вимушеній.

²⁶ Коменсалізм і квартиранство (= співмешканство як форма коменсалізму) можна трактувати в тому числі як форми симбіозу.

²⁷ У тому числі карпо- (= споживання соковитих плодів виробника), керато- (= споживання неживих частин живого виробника, тут – відлущеної шкіри), ксило- (= споживання мертвої деревини), ксено- (= споживання виділень виробника), нектаро- (= споживання виділень, спеціально призначених для споживача за життєвою схемою виробника), гемато- (= споживання крові інших тварин / людини), ксеносапро- (= живлення розсіяними в довкіллі виділеннями), копро- (= споживання оформлених виділень) і міксофагія (= граничний ступінь усеїдності). Див. докладніше щодо класифікації біоценотичних зв'язків у [5, с. 3–30]. Запропонована там модель має бути врахована при побудові **КЛАСИФІКАЦІЇ КОНФЛІКТІВ-ВІДЧУТТІВ** у рамках загальної типології конфліктних дій.

²⁸ Споживання окремих мертвих рослин (дерев).

²⁹ Споживання окремих трупів тварин. Пор. позицію троглодитид і первісної людини як тваринного організму в біогеоеноті, досліджену в [24, с. 110].

³⁰ Споживання суміші дрібних трупів і / або мертвих рослинних залишків.

❖ **РІВЕНЬ 4** – *ноетичне* (= *розумне*) *буття*³¹:

4.1: перцептивне буття³²: **КОНФЛІКТ-ВРАЖЕННЯ / ПОЧУТТЯ**³³ *resp.* **КОНФЛІКТ ВІРИ** у світі людей, результатом чого (на тлі рівнів 1-3) є **ЧУТТЄВЕ СПРИЙНЯТТЯ** «іншого» собі як зовнішнього об'єкта³⁴ в аспекті принципово бездоказової (= самостверджувальної, або дотеоретичної), **ВІРИ** / **НЕВІРИ** в існування чуттєвих речей світу, що є підставою для знаттєвого вирізнення себе в них і через них, або інакше – сліпе знання себе й видюче, осмислено-розподілене, проте часто-густо ілюзорне з огляду на власну знаттєву сліпоту знання «іншого» [17, с. 668–670 (10f); 28, с. 82], завдяки суперечній системі різноманітних сприйняттяв (= модальностей), а саме:

- а) *зорових*: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це виглядає саме так – і не інакше!»;
- б) *слухових*: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це звучить саме так – і не інакше!»;
- в) *кінестетичних*: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це відчувається тілом саме так – і не інакше!»;
- г) *тактильних*³⁵: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це є саме таким на дотик – і не інакшим!»;
- г) *смакових*: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це має саме такий смак – і не інакший!»;
- д) *нюхових*: конфлікт вражень / почуттів (віри) «Я вірю / не вірю, що це пахне саме так – і не інакше!»;

³¹ Власне – перехід від самозабуття до усвідомлення й самоусвідомлення.

³² Власне – свідоме буття як усвідомлення себе на стадії буття-в-іншому-як-у-самому-собі, коли інобуття береться в його осмисленій роздільності *resp.* «зримості», як «об'єкт», а як «суб'єкт» воно залишається цілком нерозрізненным і в цьому сенсі залежним від показників «об'єкта».

³³ І, відповідно, **КОНФЛІКТ ВРАЖЕНЬ / ПОЧУТТІВ**.

³⁴ У тому числі конфлікт між самими сприйняттями – в аспекті тих основних сенсорних модальностей («репрезентативних систем» [6, с. 20]), які й дозволяють репрезентувати світ у враженнях завдяки нетотожним «чуттям-вісникам», що – і з цим ми зустрінемося вже на наступному кроці – інтуїтивно зводяться до купи завдяки судді – «розважливому розуму» [1, с. 172]. Пор. у Платоновім «Теететі»: «Отже, не у враженнях міститься знання, а в умовиводах щодо них, адже, вочевидь, саме тут можна вхопити сутність та істину, тоді як там – ні» [20, с. 244 (186d)]. Див. також у «Федрії»: «Адже людина повинна осягати [її] (себто істину. – Ю. С.) відповідно до ідеї, що виходить від багатьох чуттєвих сприйняттяв, але зводиться розсудком до купи» [21, с. 158].

³⁵ Можна трактувати тактильні сприйняття як спеціальний випадок кінестетичних сприйняттяв.

4.2: імагінативне буття³⁶: КОНФЛІКТ-УЯВЛЕННЯ³⁷ resp. КОНФЛІКТ-НАСТРОЙ³⁸ у світі людей, результатом чого (на тлі рівнів 1-3-4.1) є **ОСМИСЛЕНІ СПРИЙНЯТТЯ³⁹** як сприйняття в їхньому узгодженні з розсудком⁴⁰, або сприйняття «іншого» як свого власного «іншого», що є матеріалом і підставою для подальшого самоосягання в душевних переживаннях через незбіг індивідуальних смислових «картинок» зовнішніх об'єктів на тлі суперечних гадок з приводу різноманітних сприйняття, а саме:

- а) *зорових*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це виглядає саме так – і не інакше!»⁴¹;
- б) *слухових*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це звучить саме так – і не інакше!»⁴²;
- в) *кінестетичних*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це відчувається тілом саме так – і не інакше!»⁴³;
- г) *тактильних*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це є саме таким на дотик – і не інакшим!»⁴⁴;
- г) *смакових*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це має саме такий смак – і не інакший!»⁴⁵;
- д) *нюхових*: конфлікт уявлень (настроїв) «Мені здається / не здається, що це пахне саме так – і не інакше!»;

³⁶ Власне – свідоме буття як усвідомлення себе на стадії буття-в-собі-як-в-іншому, коли інобуття стверджує себе на самому собі, тобто в аспекті інобуття ж, яке, таким чином, перетворюється на внутрішнє інобуття, від показників якого залежать усі його самоствердження.

³⁷ І, відповідно, **КОНФЛІКТ УЯВЛЕНЬ**.

³⁸ І, відповідно, **КОНФЛІКТ НАСТРОЇВ**.

³⁹ Пор.: «Адже образи є не більше ніж осмислені сприйняття» [17, с. 672 (10h)].

⁴⁰ Із його звичним категоріальним апаратом.

⁴¹ Пор. індивідуальне – в тому числі асоціативне – сприйняття кольору чи агрегатних станів речовини (тверде тіло – рідина – газ).

⁴² Пор. індивідуальне сприйняття тиші або звуків (сила, висота, асоціативний ряд).

⁴³ Пор. у зв'язку з цим репертуар ідей, який є релевантним саме кінестетиці, і з огляду на який у тому числі розбудовувалася антична **ТОПКА** – набір ситуативних аргументів на підставі ідеологічної рубрикації / аспектизації світу в рамках енциклопедичного / цілком профанного знання:

- а) рівень «**ФОРМИ ІСНУВАННЯ СВІТУ**»: *простір* (= місце, положення, знаходження); *час* (= три часові форми, пори року, частини доби *etc.*); *рух* (= переміщення, спосіб / засіб переміщення, напрямок, швидкість *etc.*);
- б) рівень «**ВДНОСИНИ**»: *натуралістична каузальність* (= сила, вплив, енергія *etc.*); *форма* (= ціле, більша / менша / рівна частка, склад, розмір).

⁴⁴ Пор. температурні відчуття (холод – тепло); якості / ознаки речі (тверде – м'яке); агрегатні стани речовини (тверде тіло – рідина – газ).

⁴⁵ Пор.: солодке, гірке, кисле, солоне – з відповідним набором асоціацій.

4.3: когнітивне буття⁴⁶: КОНФЛІКТ-СВІДОМІСТЬ⁴⁷ у світі людей, результатом чого (на тлі рівнів 1-3-4.1-4.2) є **МИСЛЕННЯ** як самоспіввіднесення, або знаттєве співвіднесення «іншого» (= того, що / хто мислиться) із собою (= тим, хто мислить) у самому собі (= предметність думки), тобто вільне [28, с. 82] співвіднесення себе із собою в собі ж⁴⁸ як внутрішньо розподілений живий розум у всій його справжності на тлі суперечного такій цілковитій незалежності думки і такому самоусвідомленому знанню, отже – проблемного розуміння, де⁴⁹:

- а) мислення (отже, й усвідомлення) є фактично *resp.* індивідуально спотвореним через меонально обумовлену нетотожність окремих моментів свідомості, а саме розуму⁵⁰, волі⁵¹ й почуття⁵²: *конфлікт між розумом, волею й почуттям*⁵³ на рівні дилем «Думати чи діяти?», «Мораль і право: мета виправдовує засоби?», «Холодний розум чи гаряче серце?» *etc.*;

⁴⁶ Власне – свідоме буття як самоусвідомлення на стадії буття-для-себе, або «повна інтелігентна незалежність» [17, с. 680 (5)], коли буття не лише саме стверджує себе як себе, але й породжує та стверджує «уже своє власне інобуття» [17, с. 680 (5)].

⁴⁷ І, відповідно, **КОНФЛІКТ СВІДОМОСТЕЙ**, отже – **УСВІДОМЛЕНЬ**.

⁴⁸ Коли той, хто знає, і те, що є знаним, «*однаково непов'язані з матеріальним меоном, тобто вічні*», при тому що «*так знати можна тільки себе*» [17, с. 673–674]. Зрозуміло, що тут ідеться не про звичайне людське мислення в умовах фактичного життя, а про мислення як таке, мислення *в принципі* – чистий феномен загальної діалектики інтелігенції (= свідомості). Там, де цей феномен затьмарено меоном фактичного втілення знання в житті, ми маємо лише окремішнє, скорочене, обмежене і в цьому сенсі меонально переоформлене, отже – до певної міри випадкове мислення, коли в «каламутному потоці наших відчуттів зближують роздільно-оформлені крупки думки», а в «нашій думці зяють чорні провалля каламутних відчуттів, що зупиняють і вбивають думку» [17, с. 674].

⁴⁹ Див. далі позиції 4.3 (а–в) – з урахуванням відповідних міркувань *Бл. Августина* щодо принципового незбігу наведених нижче особистісних моментів у їхньому абсолютному й, навпаки, поцейбічному вимірі в [2, с. 12].

⁵⁰ Мається на увазі власне *теоретичний розум*, який розрізняльно співвідносить себе із самим собою як з іншим собі й реалізується в **НАУЦІ**.

⁵¹ Мається на увазі *практичний розум*, який ототожнювалью співвідносить себе із самим собою як з іншим собі й реалізується в **МОРАЛІ**.

⁵² Точніше – самопочування. Мається на увазі *естетичний розум*, який віднаходить себе в іншому як у самому собі й реалізується в **МИСТЕЦТВІ**. Див. докладніше в [11, с. 206].

⁵³ Коли або беруть гору **ПОЧУТТЯ**, або володарює **РОЗУМ-ІНТЕЛЕКТ**, або всім заправляє **ВОЛЯ**. Пор. однопипний «хід»: «І хоча ті три визначення, котрі є в неналежному образі й не розрізняються просторовим місцем, бо не є тілами, проте нині в цьому житті вони розділяються між собою величиною. Адже... в одному пам'ять більше, ніж розуміння, в іншому – навпаки, а в третьому перші два незалежно від того, чи є вони різними між собою, чи ні, перевершуються за розміром любов'ю» [2, с. 389 (XV XXIII, 43)].

б) мислення (отже, й усвідомлення) є фактично *resp.* індивідуально обмеженим через меональну «скороченість» окремих моментів свідомості, а саме розуму, волі й почуття: *конфлікт*:

- не навченого вірою *розуму* на рівні дилеми «Абстрактне / емпіричне знання чи життєва мудрість?»;
- недостатньо осягнутої розумом *resp.* «злої» (*Бл. Августин*) волі на рівні дилеми «Благо⁵⁴ чи користь⁵⁵?»;
- нетривко відбитої в пам'яті (недостовірної) *чуттєвості* на рівні дилеми «Міг чи не міг саме цей Х таке вчинити?»;

в) мислення (отже, й усвідомлення) є фактично *resp.* індивідуально різноцінним через різні обсяги його переривання *resp.* затемнення меоном: *конфлікт часткових*⁵⁶ *свідомостей* / *часткових моментів цих часткових свідомостей*⁵⁷ на рівні опозицій «добре / погано продумано»⁵⁸, «добре / погано вчинено»⁵⁹ або «байдуже / небайдуже сприйнято»⁶⁰;

❖ **РІВЕНЬ 5** – *особистісне* (= *ноетично-соматичне, або софійне*⁶¹) *буття*⁶²: **КОНФЛІКТ-ЧЕСНОТА**⁶³ у світі людей, результатом чого (на тлі рівнів 1-4) є **ОСОБИСТІСТЬ** як самоствержене самоспівіднесення, або реально втілена *resp.* втілеснена самосвідомість, тобто розумна повнота життя, інакше – **БЛАЖЕНСТВО МУДРОСТІ**⁶⁴ (= **ЩАСТЯ**), на тлі суперечного щодо цілковитої незалежності такого ствердженого у власному самоусвідомленні життя,

⁵⁴ Як відповідність нормі.

⁵⁵ Як відповідність меті діяльності.

⁵⁶ Інакше – зменшених свідомостей. Пор. у *Плотіна* в трактаті «Про те, як і чому існує купа ідей, і про благо»: «Розум, коли мислить часткове, зазнає зменшення...» [14, с. 691].

⁵⁷ Коли сила кожного з моментів особистісної свідомості (розум, воля чи почуття) проявляється в різних людей *п о р і з н о м у*.

⁵⁸ Аж до граничних оцінок «Ви геній, ваша величність!» або «Не клей із себе дурня!» з огляду на пропонувану систему *необхідних* понять, ідей, теорій / *імовірних* тез, аргументів, гіпотез, концепцій *etc.*

⁵⁹ Аж до граничних «Це морально / аморально!» або «Ганчірко, зроби хоч що-небудь зі своїм бідолашним життям!» з огляду на пропонувану систему *обов'язкових* норм / *можливих* намірів, бажань і вчинків.

⁶⁰ Аж до граничних «Нам потрібні такі небайдужі люди!» або «Ну що це за байдужий бовдур!» з огляду на пропонувану систему *належних* образів (устой, звичаїв) / *прийнятних* емоцій і чуттів.

⁶¹ Пор. у [17, с. 691 (13а)].

⁶² Власне – самосвідоме буття на стадії фактично втіленого буття-для-себе як повна інтелігентно-соматична незалежність, коли буття є цілком самодостатнім, отже – завжди самобутнім і новим.

⁶³ І, відповідно, **КОНФЛІКТ ЧЕСНОТ**.

⁶⁴ Де мудрість, слідом за античною традицією, варто розуміти як життєво втілене знання, або знаттєво визначене життя. Див. про це докладніше хоча б у [33, с. 11].

отже – проблемного розуміння фактичних *resp.* реальних⁶⁵ життєвих якостей історичної особистості, власне – саморозуміння в історії, в аспекті:

- а) «розумних» (діаноетичних⁶⁶) чеснот⁶⁷, а саме:
  - **МУДРОСТІ**: *конфлікти мудрості* зі знеособленим знанням⁶⁸ / неуцтвом;
  - **МУЖНОСТІ**: *конфлікти мужності* з боягузством / відвагою⁶⁹;
  - **ПОМІРКОВАНОСТІ**: *конфлікти поміркованості* з байдужістю / розбещеністю⁷⁰;
  - **СПРАВЕДЛИВОСТІ**: *конфлікти справедливості* з несправедливістю (в аспекті бездіяльності / дії⁷¹);

б) «тілесних чеснот»⁷², а саме:

- **ЗДОРОВ'Я**: *конфлікти життєвих балансів*;
- **СИЛИ**: *конфлікти життєвих порухів*;
- **КРАСИ** (ставності): *конфлікти розумного впорядкування життя*;
- **ШВИДКОСТІ** (активності): *конфлікти життєвих реакцій*;
- в) «привхідних» (*Аристотель*) чеснот⁷³:
  - **БАТЬКІВЩИНА** (= місце народження): *конфлікти ксенофобії*;
  - **РІД** (= шляхетність походження): *конфлікти шляхетності*;
  - **ДРУЖБА** (= поміч у житті): *конфлікти солідарності / ворожнечі*;
  - **БАГАТСТВО**: *конфлікти статків*;
  - **МОГУТНІСТЬ** (= впливовість): *конфлікти впливу*;
  - **ШАНА**: *конфлікти поголосу* (= *пліток* – щодо людей і *чуток* – щодо подій);

❖ **РІВЕНЬ 6** – *гіперноетичне (надрозумне) буття*⁷⁴: надрозумний і в цьому сенсі цілком неподільний **ВИТОК КОНФЛІКТНОСТІ** взагалі, результатом чого (на тлі рівнів 1-5) є **ВІЛЬНА**

⁶⁵ Адже **РЕАЛЬНІСТЬ** – це саме фактично усвідомлена дійсність.

⁶⁶ Пор. у *Аристотеля*: «... певні чесноти ми називаємо розумовими...» [3, с. 77 (103а5–10)].

⁶⁷ Залежать від освіти й потребують певного освітнього цензу. Репертуар «розумних» чеснот наведено з урахуванням відповідного дослідження *Платона* в [19, с. 198–212 (428а–439а)]. Див. також [13, с. 289–290].

⁶⁸ Тобто знанням суто теоретичним / емпіричним.

⁶⁹ У рамках «серединної» концепції чеснот в *Аристотеля* [3, с. 88 (107а5)].

⁷⁰ Пор.: [3, с. 88 (107а5)].

⁷¹ Пор. в *Аристотеля*: «... правосудність у дії... означає середину між тим, аби чинити справедливо... і тим, аби терпіти неправосуддя» [3, с. 157 (133b30)].

⁷² Власне, тілесних аналогів чеснот «розумних». Залежать від природи.

⁷³ Залежать від жереба, або долі [4, с. 99 (1390b15)], й передбачають наявність певного освітнього, майнового, фінансового *etc.* цензу.

⁷⁴ Власне – абсолютна інтелігенція як неподільний виток і початок будь-якої свідомості взагалі, цілком незалежний «від самого себе і від своєї власної інтелігентної, й від поза-інтелігентної незалежності» [17, с. 680 (5)].

ОСОБИСТІТЬ ЗА БЛАГОДАТТЮ, або за причетністю до абсолютної Таїни буття, як вихід за межі будь-якої власної подільності, «іншості» чи обмеженості (ἕκ-στῆσις), будь-якого самовідчуження й самозабуття⁷⁵ на тлі принципової самосуперечності, отже – проблемності *par excellence* будь-якого самопокладання і в цьому сенсі самоспіввіднесення, тобто самообмеження *resp.* самовизначення і взагалі розуміння внаслідок власної життєвої активності / пошуковості: *конфліктність як своєрідна «субстанційна ознака»* [7, с. 47, 76] розуміння як такого.

Так – у найширшому охопті – постають перед нами основні рівні конфліктного буття, які з огляду на *рівень 6* обертаються передусім своєрідними «сходінками розуміння». Звісно, цей висновок сам є цілком зрозумілим лише у світлі отриманої гіперноетичної перспективи розумного життя світу, де від початку задається вся парадигма свідомості як «самостверджувальної інтелігенції» [17, с. 680 (5)]. Саме в межах цієї парадигми досліднику і стає очевидним те, що інтуїтивно відчувається будь-яким неупередженим обивателем: *конфліктність – родова ознака розуміння*. Унаслідок цього нарешті відкривається можливість суттєво уточнити дане на початку цього розділу визначення конфлікту, яке відтепер виглядатиме так: **КОНФЛІКТ Є СТАНОВЛЕННЯМ РОЗУМІННЯ В АСПЕКТІ СУПЕРЕЧНОСТІ**.

Очевидно також, що стосовно людини нижчі рівні є інклюзивними щодо вищих, власне людських, де вони й отримують своє справжнє пояснення. І тоді те, що в «нижчому світі» виглядало позасвідомою механікою зіткнень чи найпростішими відчуттями в біоценотичних системах на засадах коменсалізму, паразитизму чи некрофагії, тут, у «вищому світі», обертається складною грою істини / хиби, гуманних або, навпаки, небезпечних для життя ідеологем у їхній далеко не завжди однозначній – саме суперечній! – інтерпретації [29, с. 8–10].

[Саме тому ідеологія нині часто постає як «інша назва для програмного людського вірусу» (Ст. Манн), що ховається за звичними концепціями соціального партнерства, демократії, прав людини, критичного мислення etc., дозволяючи змінювати «конфліктну енергію людей» у різні боки з огляду на принципово нові, «агресивні» стратегії соціальної поведінки. Вони є лише оболонкою для деяких сучасних людиноненавистницьких концепцій національної безпеки й міжнародних відносин на кшталт так званої «теорії керованого хаосу», де ставка робиться не стільки на

порядок у хаосі, скільки на порядок з хаосу. Саме їхні автори й сповіщають людство поза «золотим мільярдом», що «ми маємо бути відкритими на шляху посилення та експлуатації критичності (критичної стадії розвитку складних систем. – Ю. С.)... Тут наш національний інтерес (ідеться про інтереси розвинутих держав і передусім США. – Ю. С.) пріоритетніший за міжнародну стабільність. Насправді, усвідомлюючи це чи ні, ми вже запроваджуємо низку заходів для посилення хаосу: просування демократії, проітовхування ринкових реформ, розвиток засобів масової інформації за допомогою приватного сектору» [37].]

Проте власне релевантні для світу людей рівні конфліктності починаються з трьох підрівнів у межах *рівня 4*, які вкупі позначають розумну, або *ноетичну, сферу буття*, прямо пов'язану зі свідомістю й самосвідомістю, отже – віднаходженням себе через знання. Очевидно також, що конфлікти у світі людей цілком можуть розгортатися й на нижчих рівнях або свідомо переводитися на них із різноманітних ситуативних причин. Варто лишень пам'ятати, що реальний смисл таких конфліктів, як про те вже йшлося, варто шукати саме на рівні усвідомлення і знання, тобто в царині ноетичного буття. В іншому випадку ми приречені зводити *людське до нелюдського*, шукаючи пояснень там, де на нас чекають лише фізика мертвих тіл, органіки природних випорожнень чи інстинктивний звірячий рик. І тоді конфлікти у світі людей доведеться оцінювати передусім за величиною туш, обсягом споживання наїдків чи кількістю децибел.

З огляду на це індикатори оцінки конфлікту, які постачають нам згадані нижчі рівні конфліктного буття, нараз перетворюються з інструменту експертизи конфлікту на засоби маніпуляції учасниками і спостерігачами конфлікту. Як виглядає такий «інформаційний маскарад», спробуймо далі зрозуміти на прикладі лише одного, а саме фізичного рівня конфліктної форми буття.

II. ФІЗИЧНИЙ РІВЕНЬ БУТТЯ І ЙОГО ІНДИКАТОРИ ЯК ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ІНФОРМАЦІЙНОГО МАСКАРАДУ» В КОНФЛІКТІ

В світі плинному, сутність якого – лиш тлін,
До речей несуттєвих не йди на поклін.
Сущим в світі вважай тільки дух всюдисущий,
А для нього чужий речовинності плин.
Омар Хайям. Рубаї № 241 [18, с. 173]

Отже, у **ФІЗИЧНОМУ БУТТІ**, де панують суцільна перервність, самозабуття і випадковість будь-яких визначень узагалі, смисл є зовнішнім

⁷⁵ Поп. у [12, с. 284–287; 17, с. 87 (10i); 28, с. 82].

речам. Це призводить до їхньої смислової невідзначеності в самих собі й, таким чином, постійних *зіткнень-визначень* унаслідок хаотичних «ансамблевих» взаємопокладань. Останні можуть бути репрезентовані, між іншим, у рамках «невідного ймовірнісного опису» [25, с. 15], характерного саме для хаотичних систем.

Згадані зіткнення самі по собі нічого не важать, проте, взяті спеціально в аспекті зазначеної «покладальності» та якісної «зназовні-визначеності», забезпечують принципову можливість їхнього обрахування. Таким чином, при проведенні конфліктологічної експертизи виключно на рівні **КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ** на перший план висуваються – і це має бути цілком зрозумілим – суто *кількісні індикатори*, що дозволяють, так би мовити, «ззовні» обрахувати ті чи інші якісні моменти конфліктної взаємодії, забезпечуючи тим самим розуміння її фактично-обсягу та інтенсивності.

Укотре наголосімо: ці індикатори є необхідними і достатніми, коли мова йде про конфлікти-зіткнення у *світі речей*. Проте у випадку конфліктів-зіткнень у *світі людей*, де цей рівень конфліктності є лише певною «поверхневою структурою» (у термінах трансформаційної граматики *Н. Хомського*⁷⁶), або машкарою / камуфляжем для конфліктної взаємодії вищого, власне розумного рівня, ситуація кардинально змінюється.

Тут уже не «поверхнева», а саме «глибинна», тобто власне смислова, точніше, свідомісна складова конфлікту-зіткнення, що у світі речей була лише від'ємною величиною аналізу, постає як його визначальний момент. Ось тоді нараз і виявляється, що в людському світі експертні оцінки на рівні згаданих раніше кількісних індикаторів стосуються самих лише зовнішніх, принципово позасмислових моментів розумного життя в усій його складності й різноманітній самовизначеності, наголошення на яких насправді *відволікає увагу* від суті проблеми, що обумовлює «глибинну структуру» конфлікту.

За цих умов педалювання елементів «поверхневої структури» може сигналізувати про звертання експертів до маніпулятивних практик оцінки конфлікту, орієнтованих на непрофесійну *resp.* обивательську модель сприйняття інформації⁷⁷. Загальновідомо, що ці практики, як правило,

реалізуються через формування тих чи інших інформаційних «зв'язок»⁷⁸, через які обивателю пропонується долучитися не до суті конфлікту, а до її софістичних тлумачень.

Загалом при експертизі конфлікту-зіткнення зазвичай мають на увазі такі показники, збільшення чи зменшення яких на тлі волюнтаристського приписування їм тих чи інших символічних значень на шкалі «добре ↔ погано» (з огляду на відповідність нормі), «корисно ↔ шкідливо» (з огляду на відповідність меті діяльності) чи «справедливо ↔ несправедливо» (з огляду на відповідність суспільно необхідній меті діяльності) [31, с. 18] перетворює конфліктологічну експертизу на маніпулятивний проект:

А: ПРОСТІР І ЧАС КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

- 1) *загальна площа*, або розмір поверхні⁷⁹ конфліктних дій-зіткнень (S_c);
- 2) *об'єм*, або простір конфліктних дій-зіткнень (V_c);
- 3) *час*, або становлення послідовності злічених конфліктних дій-зіткнень (T_c);
- 4) *лінійна швидкість*, або кількість конфліктних дій-зіткнень (Q_c) в одиницю часу ($v_c = Q_c/T_c$);
- 5) *лінійне прискорення*, або односпрямована зміна кількості конфліктних дій-зіткнень в одиницю часу ($a_c = \Delta Q_c/T_c$).

Пор. **ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ** формул контрольованого комунікативного впливу, чи так званих «гангстерських» фраз / закликів / гасел [36, с. 19–21], для реалізації маніпулятивних практик у такому конфлікті: «Вся країна / родина / фабрика піднялася на справедливу боротьбу!», «Нас підтримують чесні люди всієї планети / весь народ / більшість трудового

через факт (військові, дипломати, вчені, бізнес); 3) журналістське – через колажний образ як ціле. Пор. також з огляду на це складові моменти сприйняття сенсу / образів повідомлень масової інформації: 1) повідомлення про факт; 2) сам факт; 3) коментар до нього; 4) постійно повторювана (відтворювана) зв'язка між фактом і коментарем у трьох можливих аспектах: а) «своє» (= *позитивне*); б) «чуже» (= *негативне*); в) «спільне» (= *нейтральне*) [27, с. 435–436].

⁷⁸ Між індикатором та експертною оцінкою – на шкалі «добре ↔ погано». Пор. також умовні рефлекси (радість, агресія, зневага, інші соціально-психологічні реакції) на зазначені індикатори з огляду на градаційні маркери «більше» (+) ↔ «менше» (–), «світле» (+) ↔ «темне» (–), «гучно» (+) ↔ «тихо» (–) *etc.* Саме на це тло надалі накладається ідеологічно забарвлене маркування будь-якого іншого рівня конфліктного буття, – скажімо, стосовно представників певних соціальних груп / прошарків (комуністи, фашисти, євреї, роми, «демократичні сили», «злочинна влада» *etc.*), аби сформулювати різноманітні комплекси умовних рефлексів на рівні відповідних асоціативних зв'язків. Це є ключовий елемент реактивного навчання в термінах загальної теорії соціального навчання [10, с. 20].

⁷⁹ Варіант: поверхнева густина.

⁷⁶ Пор. хоча б [35, с. 73], де поверхнева структура речення «визначає його фонетичну інтерпретацію й пов'язана з фізичною формою реального висловлення, з його формою, що сприймається чи відтворюється», тоді як глибинна структура «є базисною абстрактною структурою, що визначає семантичну інтерпретацію речення».

⁷⁷ Пор. три моделі сприйняття сенсу / образів у ЗМІ: 1) непрофесійне (= обивательське) – через зв'язку; 2) професійне –

колективу!»), «Ми не вистояли б так довго, якби правда була не на нашому боці!», «На щастя, наші люди швидко відреагували на несправедливість!», «Ми тепер збиратимемося тут так часто, скільки буде потрібно для перемоги демократії / революції / нашої точки зору!»⁸⁰.

В: ПЕРИОДИЧНІСТЬ, КОЛИВАННЯ КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *період*, або час між двома однотипними (повторюваними) конфліктними діями-зіткненнями ($\Theta_c = \frac{1}{F_c}$);

2) *частота*, або п-кількість періодичних повторень / виникнень однотипних конфліктних дій-зіткнень в t-одиночку часу

$$(F_c = \frac{n_c}{t_c});$$

3) *циклічна (колова) частота*, або міра частоти періодичних повторень / виникнень однотипних конфліктних дій-зіткнень

$$(\omega_c = \frac{2\pi}{\Theta_c} = 2\pi n_c^{81}).$$

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Не минуло й тижня, як ви знову порушили закон!», «По двадцять акцій щомісяця – ось у чому наша сила!», «По сто звільнень щороку – це нормально?», «Люди миттєво відреагували на цю несправедливість!», «Ми будемо збиратися тут так часто, скільки буде потрібно для перемоги!».

С: МЕХАНІКА КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *маса* конфлікту-зіткнення (за середньою вагою з огляду на вік і стать його учасників);

2) *густина* конфлікту-зіткнення (за співвідношенням маси його учасників на м³);

3) *імпульс* конфлікту-зіткнення, або міра механічного руху тіл його учасників, як добуток маси на швидкість ($\vec{p} = m \vec{v}$);

4) *момент інерції* конфлікту-зіткнення⁸²;

5) *сила, вага* конфлікту-зіткнення;

6) *момент сили* конфлікту-зіткнення;

7) *імпульс сили* конфлікту-зіткнення;

8) *тиск, механічна напруга* конфлікту-зіткнення;

9) *робота, енергія* конфлікту-зіткнення;

10) *потужність* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Разом нас багато – нас не подолати!», «Вперед, до перемоги!», «Народний гнів не знає меж!», «Не дмухай проти вітру!», «Хто до нас з мечем прийде, від меча й загине!», «Хто не з нами, той проти нас!», «Слабо, старий?».

Д: ТЕПЛОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *температура* конфлікту-зіткнення;

2) *теплота* конфлікту-зіткнення;

3) *теплоємність* конфлікту-зіткнення;

4) *ентропія* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Відчуй тепло наших сердець!», «Температура протесту пішла на спад!», «Аж мороз дере від цього бузувірства!».

Е: МОЛЕКУЛЯРНА ФІЗИКА КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *кількість речовини* конфлікту-зіткнення;

2) *масова концентрація* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Відстій!», «Що це за скупчення невдах?», «Скільки ж вас тут на одну конституцію?».

Ф: ЕЛЕКТРИКА І МАГНЕТИЗМ КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *сила току* конфлікту-зіткнення;

2) *напруга* конфлікту-зіткнення;

3) *електричний опір* конфлікту-зіткнення;

4) *повна потужність* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Це справжній рух опору!», «Тут навіть повітря бринить від напруги!», «Напруга така – аж іскрить!», «Ми стоятимемо на смерть!», «Повний вперед!».

Г: ОПТИКА, ЕЛЕКТРОМАГНІТНЕ ВИПРОМІНЮВАННЯ КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

1) *сила світла* конфлікту-зіткнення;

2) *світловий потік* конфлікту-зіткнення;

3) *світлова енергія* конфлікту-зіткнення;

4) *яскравість* конфлікту-зіткнення;

5) *енергія випромінювання* конфлікту-зіткнення.

⁸⁰ Цікаво відзначити, що в цьому випадку індикатори фізичного рівня конфліктності підтримують / забезпечують оціночні процедури щодо ностичного рівня.

⁸¹ Де $\pi = 3,14$.

⁸² Через очевидність і доступність використаних у цьому розділі визначень і фізичних формул, а також прозорість їхніх символічних значень у подальшому викладі я не вважаю за потрібне продовжувати далі свої дослідницькі зусилля в цьому напрямі, обмежившись самим лише відповідним термінологічним рядом, аби вдумливий читач з огляду на стандартний шкільний курс фізики міг сповна випробувати тут власні сили.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Ми на боці світла!», «Воїни світла – воїни добра!», «Тут – море вогнів, а там – сіра імла люті!», «Над нами – червоний прапор перемоги!», «Темна сила!», «Сіра маса!», «Чорна справа!», «Білі шати!».

Н: АКУСТИКА КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

- 1) *звуковий тиск* конфлікту-зіткнення;
- 2) *швидкість звуку* конфлікту-зіткнення;
- 3) *інтенсивність звуку* конфлікту-зіткнення;
- 4) *акустичний опір* конфлікту-зіткнення;
- 5) *механічний опір* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Це – тисячі голодних горлянок!», «Музика революції!», «І тут я-а-к шарахне!», «Ми подолаємо товщу нерозуміння!», «Влада нас не хоче чути!», «Нарешті нас почули!».

І: АТОМНА І ЯДЕРНА ФІЗИКА, РАДІОАКТИВНІСТЬ КОНФЛІКТУ-ЗІТКНЕННЯ

- 1) *маса спокою* конфлікту-зіткнення;
- 2) *енергія зв'язку* конфлікту-зіткнення.

ТИПОВИЙ ГЛОСАРІЙ «гангстерських» фраз / закликів / гасел: «Ми – плоть від плоті народу!», «Ці люди – становий хребет нашого колективу!», «Ось вона, опора нації!», «Ворог сплів павутиння змови!», «Це справжні збирачі нашої землі!», «Наша сила – в єдності!».

Формування зв'язок на рівні наведених індикаторів, що не зачіпають безпосередньо сфери знання, віддаляє нас від смислу конфлікту, проте, можливо, ситуативно наближає до перемоги в ньому. Вочевидь, тут на перший план висуваються кількісні величини розміру, сили, інтенсивності *etc.*, а також символічні значення пов'язаних із ними деталей, що маркуються оцінними значеннями «+» / «-», орієнтованими щодо опозиції «своє» ↔ «чуже»⁸³. Ця остання, своєю чергою, в результаті комунікативних маніпуляцій репрезентується як опозиція «позитивне» ↔ «негативне» або – в дусі градаційної семантики – як якісна оцінна шкала «краще» ↔ «гірше».

⁸³ Факультативною тут є позиція «0», яка зазвичай репрезентується як «спільне», отже – ціннісно «нейтральне». Пор. «прочитання» звичної для незалежної України «проблеми газу» як обстоювання власної енергетичної незалежності («+») з огляду на агресивну «газову війну» з боку Росії («-») на тлі вигідного партнерства з ЄС («0»). Зрозуміло, що реальні позиції сторін у зазначеному питанні зазвичай значно складніші й потребують більш професійної інтерпретації в разі виникнення справді конфліктної ситуації за умови, що учасники конфлікту зацікавлені в його розв'язанні *по суті*.

Саме за таких «вхідних» часто-густо й виявляється, що «свої» виглядають у громадському просторі публічного діалогу кращими, ніж «чужі». Кращими не тому, що їхня позиція в конфлікті безумовно адекватна, справедлива чи високоморальна, а лише тому, що, скажімо, їх більше, вони ближчі, потужніші, сильніші, голосніші, світліші, об'ємніші, моторніші, просто новіші – як це й годиться «завтрашньому дню історії». Або навпаки: «їх мало, та вони в тільняшках», та й узагалі: правда – одна! І ця «правда» зазвичай підкріплена переведенням конфлікту з риторичної площини суперечки заради пошуку істини в риторичну площину суперечки задля перемоги.

В останньому випадку до словесного «гангстерства», як правило, підключається **ЕТОС** оратора⁸⁴.

З одного боку, це четвірка традиційних від античних часів **ОРАТОРСЬКИХ ЧЕСНОТ**, а саме:

- 1) *серйозність* (надійність) – викликає стійку довіру⁸⁵;
- 2) *скромність* – викликає стійку повагу⁸⁶;
- 3) *доброзичливість* – викликає комунікативний комфорт⁸⁷;
- 4) *обережність* – викликає заспокоєння⁸⁸.

З другого боку, це трансльовані на власну аудиторію, натомість обернені проти її супротивників **ЯКОСТІ-КОНФЛІКТОГЕНИ**, а саме:

- 1) *зневага* – акцентування власних статусних переваг за рахунок суперника через:
  - а) *презирство* – ображення почуття гідності суперника;
  - б) *самодурство* – перепону доречним бажанням суперника;
  - в) *ображення* – приниження / применшення чужої честі;
- 2) *самовтіха* – акцентування своєї переваги над суперником;
- 3) *глузування* – недоречні жарти щодо суперника в присутності тих:
  - а) з ким він суперничав сам;
  - б) кого він шанує / для кого сам є предметом шанування;
  - в) кого він соромиться / хто його соромиться;
- 4) *звеличення* опонентів суперника / *приниження* його кумирів;
- 5) *невдячність* до суперника;
- 6) *безпам'ятність* щодо суперника (в тому числі – щодо його імені) [4, с. 74–76 (1380а 5–b 30)].

⁸⁴ Тобто якості вдачі, або чесноти, які дозволяють оратору 1) налагодити контакт з аудиторією і 2) ствердити власний авторитет.

⁸⁵ Словесна формула «Не підвись!».

⁸⁶ Словесна формула «Не хвалися!».

⁸⁷ Словесна формула «Не ображай!».

⁸⁸ Словесна формула «Не ображай!».

Нарешті, на окреслене тло накладається ще й стандартний набір орієнтованих на різні – деколи свідомо й цілком маніпулятивно об'єднані – рівні конфліктного буття і саме тому неприпустимих у суперечках щодо дослідження / встановлення істини **АРГУМЕНТІВ**, серед яких вирізняємо хоча б такі:

1. Аргумент до мас (*ad captandum vulgus* – буквально «на угоду юрбі, черні»). Тут замість об'єктивного (*ad rem*) розгляду тези зазвичай звертаються до:
  - а) стійких групових стереотипів і відповідних зв'язок – пор. класичні випадки групового егоїзму, а також національні / расові / релігійні / мовні / професійні *etc.* забобони, що порушують єдність цілого⁸⁹;
  - б) прямої демагогії (= неправдивих обіцянок, перекручених фактів *etc.*)⁹⁰.
2. Аргумент до людини (*ad hominem*)⁹¹. Тут замість об'єктивного дослідження тези прагнуть вплинути на почуття адресата для пробудження співчутливого / негативного ставлення до неї через посилання на:
  - а) авторитетність її прихильників (*ipse dixit* – «сам сказав!»)⁹²;
  - б) негативні моральні якості її опонентів, ті реальні або уявні вади⁹³, що підривають довіру до їхніх суджень й узагалі до їхніх розумових здібностей (аргумент *ad invidia* – буквально «до злості»)⁹⁴.

⁸⁹ Пор. класичні аргументи: «Народ нас не зрозуміє, якщо..!», «Франція – для французів!» / «Україна – для українців!», «У нашій бідній країні такі великі гроші можна нажити лише шахрайством!», «Жінка на судні віщує лихо!» *etc.* Тобто в цій ситуації «НАШІ»: команда, галузь, університет, професія, народ, мова, релігія *etc.* – найкращі у світі, а «груповий» ценз – підстава для будь-яких інших оцінок. Тож хай навіть у нашій команді переважатимуть непрофесіонали, але ж то – «СВОЇ»!

⁹⁰ Пор. часто бездоказові аргументи щодо «дзвінка з Вашингтона» / «руки Кремля» / «європейського сліду» *etc.* в українській політиці, що лише камуфлюють реальний стан справ і реальні впливи.

⁹¹ Значу, що фахівці користуються ним лише у випадках так званого «ненадійного суддівства».

⁹² Пор. реакцію редактора Берліоза на аргумент Воланда щодо Кантового доказу буття Божого в «Майстрові та Маргариті» М. Булгакова: «Доказ Канта, – тонко посміхнувшись, заперечив освічений редактор, – теж непереконливий. І недарма Шиллер казав, що кантівські міркування з цього питання можуть задовольнити лише рабів, а Штраус просто сміявся з цього доказу» [8, с. 429].

⁹³ Часто – й узагалі це власні негативні риси.

⁹⁴ Пор. у Жванецького: «Про що може сперечатися людина, яка не поміняла паспорт? Які погляди на архітектуру може висловити чоловік без прописки?.. Й узагалі, хіба нас може цікавити думка людини голомозої й із таким носом? Хай спочатку виправить ніс, відпустить волосся, набуде ваги, постави, а потім висловиться» [9, с. 183].

3. Аргумент до марнославства (*ad superbiam* – буквально «до гордощів»). Тут замість об'єктивного доведення тези прагнуть вплинути на опонента через надмірні похвали, лестощі, компліменти⁹⁵.
4. Аргумент до милосердя (*ad misericordiam*). Тут замість об'єктивного обґрунтування тези звертаються до співчуття або просто таки до жалості з боку співрозмовника⁹⁶.
5. Аргумент до насильства (*ad baculum* – буквально «до палки», або «паличний аргумент»). Тут замість об'єктивного доведення тези прагнуть вплинути на опонента через погрозу на підставі насильницьких дій – аж до прямої фізичної розправи⁹⁷.
6. Аргумент до публіки (*ad vocem populi* – буквально «до голосу народу», або «до спільної думки»). Тут замість обґрунтування тези об'єктивними доводами (*ad rem*) прагнуть опертися на гадку / почуття / настрої більшості, долучитися до спільної думки⁹⁸.
7. Аргумент до невігластва (*ad ignorantiam*)⁹⁹. Тут замість об'єктивного доведення тези посиляються на необізнаність / пряме невігластво співрозмовника:
  - а) у самій суті спору;
  - б) у фактах / положеннях, залучених для посилення аргументації.

Так формується маніпулятивний простір конфлікту. Натомість варто пам'ятати, що, вигравши на цьому майданчику сьогодні, коли **КОНФЛІКТ**, або «суперечність з приводу», було несвідомо чи зумисно переплутано з **БОРОТЬБОЮ**, або «суперечністю за», можна нищівно програти завтра, коли історія відкриє всі карти, назве всі імена, і прийде час вирішувати справу *по суті*.

⁹⁵ Такі доводи вважаються окремим випадком аргументації «до особи». Пор.: «Не підлягає сумніву глибока ерудиція опонента, його видатні здібності» *etc.*

⁹⁶ Пор. традиційне вступне слово нинішніх жебраків: «Допоможіть, люди добрі! Самі ми не тутешні. Мати нас кинула, а батько сидить у буцегарні» *etc.*

⁹⁷ Пор. погрози батьків дітям вдатися до покарання за погані оцінки в школі *etc.* Пор. також реакцію поета Івана Бездомного знову ж таки на аргумент Воланда стосовно Кантового доказу буття Божого в «Майстрові та Маргариті»: «Взяти б цього Канта, та й за такі докази років на три до Соловків, – цілком несподівано бовкнув Іван Миколайович» [8, с. 429].

⁹⁸ Пор. аргументацію Берліоза щодо «очевидної» істинності атеїстичного світогляду в «Майстрові та Маргариті»: «В нашій країні атеїзм нікого не дивує, – з дипломатичною ввічливістю сказав Берліоз, – більшість нашого населення свідомо й давно облишила вірити казкам про бога» [8, с. 428].

⁹⁹ Пор. із газет: «Ця людина не здатна відрізнити демпінгу від кемпінгу».

Список літератури

1. Августин Аврелий. Исповедь / Аврелий Августин. – М. : Канон+, 1997. – 464 с.
2. Августин Аврелий. О Троице: в пятнадцати книгах против ариан / Аврелий Августин. – Краснодар : Глагол, 2004. – 416 с.
3. Аристотель. Никомахова этика / Аристотель // Сочинения : в 4 т. / Аристотель. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4. – С. 53–293.
4. Аристотель. Риторика / Аристотель // Античные риторика. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 352 с.
5. Беклемишев В. Н. О классификации биоценологических (симфизиологических) связей / В. Н. Беклемишев // Бюллетень МОИП ; Серия биологии. – 1951. – Т. 56, вып. 5. – С. 3–30.
6. Боденхаммер Б. НЛП-практик: полный сертификационный курс. Учебник магии НЛП / Б. Боденхаммер, М. Холл. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2009. – 448 с.
7. Бозций. Комментарий к Порфирию / Бозций // «Утешение Философией» и другие трактаты / Бозций. – М. : Наука, 1990. – С. 5–144.
8. Булгаков М. Мастер и Маргарита / М. А. Булгаков // Белая гвардия. Театральный роман. Мастер и Маргарита : Романы. – Л. : Худож. лит., 1978. – С. 423–812.
9. Жванецкий М. Стиль спора / М. Жванецкий // Собр. соч. в 4 т. / М. Жванецкий. – М. : Время, 2005. – Т. 2. – С. 183.
10. Куницына В. Н. Межличностное общение / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша // Межличностное общение : учебник для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с. : ил.
11. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 2001. – 558 [1] с. – (Филос. наследие).
12. Лосев А. Ф. Диалектика художественной формы / А. Ф. Лосев // Форма – Стиль – Выражение. – М. : Мысль, 1995. – С. 5–296.
13. Лосев А. Ф. История античной эстетики : Итоги тысячелетнего развития : в 2 кн. / А. Ф. Лосев. – М. : Искусство, 1994. – Кн. II. – 604 с.
14. Лосев А. Ф. История античной эстетики : Поздний эллинизм / А. Ф. Лосев. – М. : Искусство, 1980. – 766 с.
15. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1993. – 959 с.
16. Лосев А. Ф. Самое само / А. Ф. Лосев // Миф – Число – Сущность. – М. : Мысль, 1994. – С. 299–526.
17. Лосев А. Ф. Философия имени / А. Ф. Лосев // Бытие – имя – космос. – М. : Мысль, 1993. – С. 613–801.
18. Омар Хайям. Рубайат / Омар Хайям // Лирики Востока : Переводы. – М. : Правда, 1986. – С. 133–182.
19. Платон. Государство / Платон // Собр. соч. в 4 т. / Платон. – М. : Мысль, 1994. – Т. 3. – С. 79–420.
20. Платон. Тезетт / Платон // Собр. соч. в 4 т. / Платон. – М. : Мысль, 1994. – Т. 2. – С. 192–274.
21. Платон. Федр / Платон // Собр. соч. в 4 т. / Платон. – М. : Мысль, 1994. – Т. 2. – С. 135–191.
22. Плотин. Об умной красоте (V 8) / Плотин // Сочинения : Плотин в русских переводах ; пер. А. Ф. Лосева. – СПб. : Алетея (СПб.) при участии Греко-латинского кабинета Ю. А. Шичалина (М.), 1995. – С. 511–549.
23. Плотин. О числах (VI 1) / Плотин // Сочинения : Плотин в русских переводах ; пер. А. Ф. Лосева. – СПб. : Алетея (СПб.) при участии Греко-латинского кабинета Ю. А. Шичалина (М.), 1995. – С. 422–460.
24. Поршнев Б. П. О начале человеческой истории (Проблемы палеопсихологии) / Б. П. Поршнев. – М. : Мысль, 1974. – 488 с.
25. Пригожин И. Время, хаос, квант / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Прогресс, 1994. – 272 с.
26. Прокл. Первоосновы теологии / Прокл // История античной эстетики : Высокая классика / А. Ф. Лосев. – М. : Искусство, 1974. – С. 458–536.
27. Рождественский Ю. В. Теория риторики / Ю. В. Рождественский // Теория риторики ; Издание 2-е, испр. – М. : Добросвет, 1999. – 482 с.
28. Сватко Ю. И. Великое Без-различное (введение в философию игры) / Ю. И. Сватко // Философия языка: в границах и вне границ ; Ю. С. Степанов, Ю. И. Сватко, Ж. Делёз и др. – Х. : Око, 1999. – [Т. 3–4]. – С. 33–97. – (Международ. сер. монографий).
29. Сватко Ю. І. «Кінець прекрасної епохи», або Час зміни «картинки»? / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – 2013. – Т. 141 : Філософія та релігієзнавство. – С. 3–12.
30. Сватко Ю. І. Конфлікт як предмет знання / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – 2013. – Т. 149 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–9.
31. Сватко Ю. І. Між царством необхідності і царством ймовірності: наради, рішення, процедури / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – 2012. – Т. 128 : Філософія та релігієзнавство. – С. 16–21.
32. Сватко Ю. І. Per aspera ad pacis, або Конфлікти в галузі державного мовлення і державного управління очима класичної риторики / Ю. І. Сватко // Філософія комунікації : Філософія. Психологія. Соціальна комунікація. – 2009. – № 1. – С. 76–89.
33. Сватко Ю. І. Предмет філософії як інструмент аналізу історико-філософської доби / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – 2005. – Т. 37 : Філософія та релігієзнавство. – С. 9–14.
34. Сватко Ю. І. Типи інтелектуалів і культурно-історичні моделі інтелектуального життя (одна з можливих версій європейського досвіду осягання історії) / Ю. І. Сватко // Українські інтелектуали: погляд із сьогодення ; зб. ст. – К. : Дельта, 2006. – С. 8–68.
35. Хомский Н. Глубинная и поверхностная структура / Ноам Хомский // Картезианская лингвистика. Глава из истории рационалистической мысли. – М. : КомКнига, 2005. – С. 69–106.
36. Хофманн Э. Не позволяй манипулировать собой / Э. Хофманн. – М. : АСТ : Астрель, 2007. – 256 с.
37. Mann St. The Reaction to Khaos [Electronic resource] / Steven R. Mann // Complexity, Global Politics, and National Security : Edited by David S. Alberts and Thomas J. Czerwinski : National Defense University Washington, D. C. – 1997. – P. 135–149. – Mode of access: www.dodccrp.org/html14/bibliography/comch06.html. – Title from the screen.

Y. Svatko

LEVELS OF CONFLICT AND LEVELS OF DECEPTION, OR A CASE OF “INFORMATION MASQUERADE” (APPLIED ‘MAIDAN-O-LOGY’ STUDIES)

In the article, based on the author's original conception of conflict, a specific viz. conflictive form of being has been discerned, the levels and modes of its realization have been elaborated, and value indicators defined relevant thereto, with their informative and propagandistic potential studied, as well as a levelled description of “conflictive speech” and the accompanying manipulation practices has been given.

Keywords: conflict, controversy, understanding; the conflictive form of being, the physical, organic, sensual, noetic (perceptive, imaginative, cogitative) being(s); levels of conflictivity, conflicts of collisions, irritations, senses, impressions / emotions (faith), representations (attitudes), consciousness / awareness, personalities / virtues, the source of conflictivity; indicators, conflict evaluation; conflictive speech, manipulation practices, informative and propagandistic, ethos, argument, conflictogenes.

Матеріал надійшов 10.06.2014

УДК 378(075,8)

Голубєва М. О., Бахтіярова Х. Ш., Радченко М. І.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВНЗ

Статтю присвячено такій специфічній формі контролю знань, як тестування, що дедалі ширше використовується в українській освіті – від зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) випускників середніх шкіл і до підсумкових форм контролю у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: контроль, тест, переваги, недоліки, історія розвитку, сучасний стан.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Кардинальні суспільні зміни, впровадження сучасних досягнень науки і техніки в педагогічний процес вимагають створення нової інноваційної моделі організації навчально-виховного процесу у ВНЗ [1, с. 27]. Важливою складовою такої діяльності крім планування, організації, мотивації є контроль. Однак система контролю знань, умінь, навичок, компетентностей (надалі – ЗУНК) майбутніх фахівців, яка склалася давно та в інших умовах функціонування освітньої системи, нині потребує суттєвого реформування щонайменше у двох напрямках: реалізації принципу

об'єктивності (об'єктивізації) та принципу гуманізму (гуманізації). Нагадаємо, що **об'єктивізація** дидактичного контролю означає зменшення проявів суб'єктивізму викладача, зведення до мінімуму ролі другорядних, випадкових чинників, перетворення контролю на ефективний інструмент отримання зворотного зв'язку про результативність навчальної діяльності як студента, так і викладача. **Гуманізація** контролю в процесі навчання передбачає створення такої системи оцінювання, яка б не травмувала психіку тих, хто навчається, та тих, хто навчає [5, с. 11]. У межах розвитку першого напрямку, як свідчить світовий